Wilrica Nieuws

dec 2022 — jaargang 6 — nr. 3

KRING VOOR HEEMKUNDE WILRICA

De voorzitter en bestuursleden van de Kring voor Heemkunde Wilrica wensen u, prettige feestdagen maar vooral een vreugdevol en hoopvol 2023

Inhoud

Wilrijkse Broederschappen p. 1
Julius De Geyter, romantisch dichter uit vervlogen tijden p. 4
Sprokkels p. 5
- Generaal Hugo
- Het Keltische Geitendorp
- Familiearchieven
- Edegem in alle straten
- Schenkingen

De weg naar de hemel p. 6

(De inhoudstafel is interactief, klik op de titel om direct naar de juiste pagina te gaan)

Wilrijkse Broederschappen

Een drietal jaren geleden werd de kerk O.L.V. van de H. Rozenkrans in de Heistraat officieel overgedragen aan de Roemeens-orthodoxe geloofsgemeenschap. Het rooms-katholieke religieus erfgoed diende uit de kerk te worden verwijderd. Wilrica kon beslag leggen op enkele waardevolle erfgoedstukken waarbij het processievaandel en het vaandel van de Broederschap der Gelovige Zielen. Deze religieuze ledenorganisatie was de aanleiding om verder op zoek te gaan naar parochiale broederschappen in Wilrijk.

Korte historiek

In de rooms-katholieke gemeenschap is een broederschap een vereniging van vrome leken, onderworpen aan het kerkelijk recht. De werking is volledig op het religieuze gefocust. Liturgie, verzorging van zieken en doden en processies staan centraal. Het hoogtepunt van deze samenkomsten van leken die gezamenlijk hun religie willen beleven lag in de 16de en 17de eeuw. Een eeuw later werden alle broederschappen door de Oostenrijkse keizer-koster Jozef II opgeheven en de jaarlijkse openbare processies verboden. In de 19de eeuw kenden de broederschappen een heropbloei en werden vanaf dan in vele nieuw gevormde parochies broederschappen opgericht.

Na de Tweede Wereldoorlog nam de belangstelling voor deze verenigingen af en werden de meeste opgeheven.

Niettemin bestaan er nog nu nog steeds actieve broederschappen zoals het Broederschap van Sint-Gummarus in Lier dat instaat voor de processie of het Broederschap van O.L.V. van de H. Rozenkrans van de Sint-Paulusparochie in Antwerpen (sinds 1566).

©KvHWilrica

Wilrijkse Rozenkransparochie

Tot begin vorige eeuw telde Wilrijk één parochie die het ganse gemeentegebied bestreek. Voor de aangroeiende bevolking in de wijken Hoogte en Valaar was het een behoorlijke wandeling om wekelijks de parochiekerk Sint-Bavo te bezoeken.

Het vaandel van de Rozenkrans-broederschap nam een vooraanstaande plaats in tijdens de jaarlijkse processie ©KvH Wilrica

Het bisdom had oren naar het verzoekschrift van enkele honderden Wilrijkenaars en startte de procedure voor de oprichting van een nieuwe parochie. In oktober 1906 werd de parochie "Onze-Lieve-Vrouw van den Heiligen Rozenkrans" officieel opgericht met de wijken Valaar, Hoogte en Kiel als parochiegebied.

Bijna tegelijkertijd met de stichting van de parochie werd de Broederschap van de H. Rozenkrans opgericht dat vooral tot doel had het *"behouden en bevorderen van de devotie tot Onze-Lieve-Vrouw en het opluisteren van de kerkelijke diensten*." De eerste opdracht was het voorbereiden van een jaarlijkse processie. Dit broederschap was zeer populair en telde een behoorlijk aantal leden-parochianen (in 1955 meer dan 1250). Het vaandel van deze religieuze vereniging werd het processievaandel van de parochie (eveneens momenteel in bezit van onze heemkring).

Opmerkelijk is wel dat van de Broederschap der Gelovige Zielen waarvan Wilrica het vaandel verwierf, geen spoor is terug te vinden. Noch in de archieven, noch in latere gedenkboeken over de Rozenkransparochie wordt melding gemaakt van deze broederschap. Wel blijkt uit de beelden van de jaarlijkse processie dat dit vaandel deel uitmaakte van de optocht.
Niettemin, het vaandel is een met de hand geborduurd kunstwerk, ongedateerd maar vermoedelijk vervaardigd rond 1910.

Pastoor Finoulst
Van 1889 tot aan zijn overlijden in 1906 was Joannes-Henricus Finoulst pastoor van de Sint-Bavoparochie. Ter gelegenheid van de eeuwwisseling kreeg hij van het aartsbisdom de opdracht om de geschiedenis van Wilrijks enige parochiegemeenschap op papier te zetten. Dit "handschrift" uit 1900 is een uniek document, terug te vinden in de archieven van onze heemkring.

Finoulst heeft in zijn historiek aandacht voor de Broederschappen van de Sint-Bavoparochie.
Hij schrijft:
"*Hier is een Broederschap van Geloovige Zielen dat voor doel heeft de zielen des vagevuurs te helpen. De vereniging telt 300 leden en viert plechtig den feestdag en de octaaf der overledenen.* (een octaaf is een periode van acht dagen die volgt op sommige rooms-katholieke feestdagen-red.)
Er is ook een Broederschap van Gedurige Aanbidding dat tot doel heeft het H. Sacrament des autaars te vereeren in alle omstandigheden, op de beste wijzen. In dit broederschap worden alle parochianen opgenomen op den dag der eerste Communie.
Het Broederschap van O.L.V. Onbevlekt Ontvangen telt 400 leden en heeft 8 december als bijzonderen feestdag. Het doel is het verspreiden van den blauwen schapelier, (medaille/ hanger met het beeld van Maria, red.) *vereeren van Onze Lieve Vrouw en het inrichten van de jaarlijkse processie naar Scherpenheuvel. De verplaatsing gebeurt bij middel van eenen bijzonderen trein van den ijzeren weg."*

In de later opgerichte Wilrijkse parochies werden geen broederschappen in het leven geroepen. Er was blijkbaar geen belangstelling meer om zijn religieuze beleving in verenigingsverband te organiseren - Gilbert Van Nuffel

Bronnen
Wikipedia
Broederschappen en devotie, Hugo Lambrechts-Augustijns, Gouwtijdschrift, jaargang 59, nr. 1, blz. 17, uitg. Heemkunde Gouw Antwerpen vzw
Gedenkboek O.L.V. van de H.Rozenkrans, 1956, Jan Van der Zeyp
Handschrift over de Parochie Wilryck, E.H. Finoulst, 1901 – Tijdschrift Wilrica, 2002/1, blz.20

Meer lezen
De broederschappen in de plattelandsparochies van de decanaten Brussel-Oost en Leuven (17de – 18de eeuw) Christophe Verheyden - www.ethesis.net – Mastertheses Online Academiejaar 2006

Julius De Geyter, romantisch dichter uit vervlogen tijden

"Veelzijdig auteur en vrijdenker Julius De Geyter heeft wel zijn straatnaam in Lede, maar weinige voorbijgangers zullen deze strijder voor taal en volk een plaats in de literatuur kunnen geven."

Dit is de opening van een artikel over Erfgoeddag in Het Nieuwsblad in 2012. Het artikel gaat dan wel over Lede, dorp tussen Gent en Aalst en geboortedorp van De Geyter, maar vervang Lede door Wilrijk en de zin is even treffend. Julius De Geyter kreeg een straat op het Valaar naar hem genoemd, maar is in ons district nagenoeg onbekend. Dat komt natuurlijk vooral om dat De Geyter geen enkele binding heeft met Wilrijk, maar dat maakt hem niet minder interessant.

Want Julius De Geyter is medeverantwoordelijk voor een massaspektakel op de Antwerpse Groenplaats met 1.200 zangers en spelers en volgens sommige bronnen wel 100.000 toehoorders, al houden de meeste bronnen het op 30.000 toehoorders (u weet hoe dat gaat met dergelijke tellingen).

1977 was een groots gevierd Rubensjaar in Antwerpen, maar dat geldt eveneens voor 1877. Pieter Paul Rubens werd in 1577 geboren in het Duitse Siegen en maakte carrière en furore als barokschilder in Antwerpen. Vermits Rubens kan beschouwd worden als de grootste Antwerpenaar, werd dit in 1877 dan ook groots gevierd.

In opdracht van het Antwerpse stadbestuur schreven Peter Benoit (muziek) en Julius De Geyter (tekst) de Rubenscantate, of officieel Vlaanderens Kunstroem. Op 18 augustus 1877 werd deze cantate opgevoerd aan het standbeeld van P.P. Rubens op de Groenplaats voor meer dan 30.000 toehoorders.

Julius De Geyter werd in 1830 geboren in Lede en verhuisde 18 jaar later naar Antwerpen, waar hij eerst onderwijzer en later journalist en schrijver werd. De liberale en vrijzinnige De Geyter was in 1866 stichter van het Liberaal Vlaamsch Verbond en was later ook voorzitter van De Geuzenbond.

De Geyter is vooral bekend als dichter. Hij schreef vele romantische gedichten met duidelijke politieke en antiklerikale inslag. De Geyter schreef in het Nederlands. In de tijdsgeest van de tweede helft van de 19de eeuw is dat het opmerken waard, maar zeker niet ongewoon in Antwerpen. De stad was een voorloper als het gaat over de emancipatie van de Nederlandse taal. En op kop van deze strijders voor taal en volk liep mede Julius De Geyter.

Julius De Geyter stierf in 1905. Zijn graf bevindt zich nog steeds op het Schoonselhof en is te vinden perk U.

De grafzerk van Julius De Geyter op het Schoonselhof
©Jef De Mey

Dan rest nog één vraag. Hoe komt het dat de vrijzinnige De Geyter een straatnaam heeft gekregen in het toen katholieke Wilrijk, een dorp waarmee hij trouwens geen enkele binding had?

De reden is eenvoudig. De Julius De Geyterstraat is een grensstraat tussen het geitendorp en de koekenstad. Het gedeelte van de straat tussen Sint-Bernardsesteenweg en De Bruynlaan werd door de stad Antwerpen geopend in 1905. Julius De Geyter kreeg dus een straatnaam minder dan een jaar na zijn overlijden. Het gedeelte tussen De Bruynlaan en Karel Mestdaghplein is jonger en werd voltooid in 1920. Op dat moment was er op de Wilrijkse zijde echter nog geen bebouwing. De Julius De Geyterstraat was op dat moment een Antwerpse straat, aangelegd door de stad en alleen bebouwd aan de oostelijke, Antwerpse kant. Het was dan ook de stad die de straat een naam gaf.

Toen Wilrijk in 1933 begon met de bebouwing van het westelijke deel, gebeurde dit dus niet alleen in een straat die reeds volledig aangelegd was, maar ook in een straat die reeds jaren eerder was genoemd naar een romantisch dichter uit vervlogen tijden - Ken Van Nuffel

Bronnen
Julius De Geyter, dichter voor vrijheid en vooruitgang, Rudi De Koker, Het Nieuwsblad, 16 april 2012
Maagden van vlees en maagden van verf. Kleine biografie van Antverpia, de Maagd van Antwerpen. Jan Lampo, 5 juni 2014

Sprokkels

©District Wilrijk

Generaal Hugo

In elke Geitestoet is onze voorzitter Hugo Cassauwers als figurant te bespeuren. Tijdens de editie van 25 september jongstleden begeleidde hij als generaal een peloton “fort-soldaten”.

Het Keltische Geitendorp

Wilrica-bestuurslid David Dom schreef een boekje over de Keltische roots van Wilrijk. Hij geeft hierover een lezing op zaterdag 11 februari om 10u. in de lokalen van de Faculteit voor Godsdienstwetenschappen (FvG), Goudenregenlaan 2, Wilrijk
Meer info: www.antwerpfvg.eu of bij David Dom (djdafydd@gmail.com)

Familiearchieven zijn dikwijls schatkamers, maar plaatsen je soms ook voor een probleem. Vandaar deze warme oproep aan onze lezers. Ben je in het bezit van oude foto’s, hoofdzakelijk genomen in Wilrijk, familiekiekjes met duidelijk herkenbaar straatbeeld (er mogen mensen op staan!), oude boeken en schilderijen met Wilrijkse context (o.m. Bernard De Pooter, Jules De Cort). Geef ons een seintje en wij komen graag een keer kijken. Zo blijven Wilrijkse ‘schatten’ bewaard voor het nageslacht.

Edegem in alle straten

Ter gelegenheid van het 850-jarig bestaan van Edegem verschijnt in januari een boek over de geschiedenis en de verklaring van Edegemse straat- en wijknamen. Achter straatnamen schuilen soms bijzondere en interessante verhalen. Het boek beschrijft niet alleen de naamgeving van de straten, wegen, trage wegen en pleinen, maar plaatst en situeert ze ook in de juiste context.
De auteur voelde zich niet gebonden door de Edegemse gemeentegrenzen. Wijken zoals Elsdonk of de Minervawijk deinden uit tot over de grenzen van Edegem. De Wilrijkse en Mortselse straten van die wijken worden in deze publicatie mee opgenomen. Wilrica verleende hieraan de medewerking

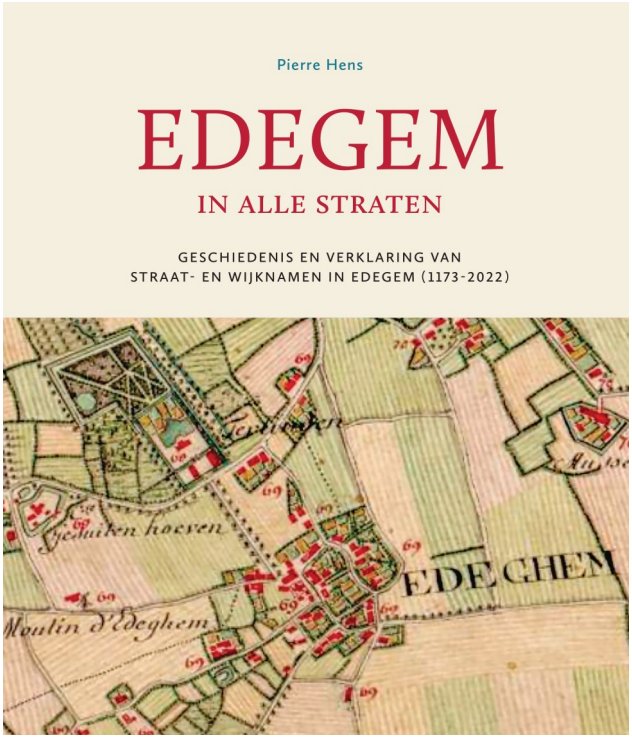

'Edegem in alle straten' wordt uitgegeven door Davidsfonds Edegem en bevat meer
dan 350 sfeervolle foto's, talrijke historische kaarten en gravures. Het boek is vanaf 18 januari te koop in de Standaard Boekhandel, Hovestraat 27, Edegem. Meer info bij Pierre Hens 0476/47.25.23

Schenkingen

Van Nancy Huysmans ontvingen we een pakket boeken waaronder 2 exemplaren van de Geschiedenis van Wilrijk (Prims, 1952 en Van Passen, 1982), Gedenkboek O.L. Vrouw van de heilige Rozenkrans, J. Van den Zeyp, 1956, Atlas van Antwerpen, R. Binemans en G. van Cauwenbergh, 1975, Het Antwerpen van toen, G. van Cauwenbergh, 1983, Waar is de Tijd , Waanders/Diogenes – Stadsarchief Antwerpen.
Verschillende ambachtsvlaggen van de eerste Geitestoet uit 1965, ontworpen en gesigneerd door Frans Van Immerseel ontvingen we van Pol Van de Bergh (kapper), René Torfs (steenkolenhandel), Michel De Groof (bakkerij) met vlaggenhouder en geitekop.
Michel De Groof, schonk ons een smeedijzeren Art-Deco-kandelaar afkomstig uit de oude kerk van Sint -Jan Vianney. Een gift van wijlen pastoor Pauwels aan Michel De Groof.
Waarvoor hartelijk dank (HC)

De weg naar de hemel

… mijmeringen rond de oudste (kerk)toren van Wilrijk

Wereldwijd hebben torens een symbolische betekenis. Ze maken een belangrijk bouwwerk van ver herkenbaar. In onze contreien duiden ze meestal op het middelpunt van een leefgemeenschap. In de Lage Landen herkent men een stad of dorp al op grote afstand aan zijn kerktoren. Net omdat torens onderling zo verschillend zijn, geven ze elk voor zich het landschap en het silhouet van die woonplaats een eigen aanzien en karakter. Om het belang en de herkenbaarheid van stenen torenrompen te vergroten, plaatste men er soms een bekroning van hout of steen op.

Meer specifiek moesten kerktorens de bevolking imponeren. Ze wezen de weg naar de hemel, in rechte lijn naar God. Echter niet alle torens waren religieus geïnspireerd. Sommige kregen deels een maatschappelijke invulling bv. als vuurbaken of belfort. Op die manier verwittigde men de bevolking voor naderend onheil. Qua symboliek en uitstraling hebben de religieuze reuzen na al die tijd nog niets ingeboet, integendeel! Kerktorens fungeren in de 21e eeuw nog steeds als oriëntatiepunten op topografische kaarten.

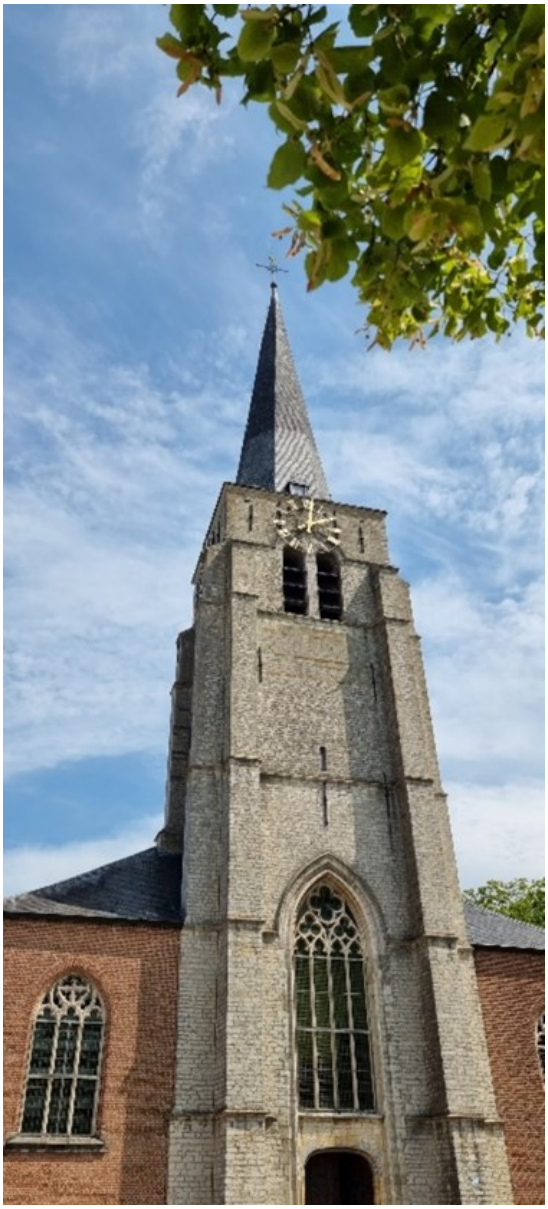

In Wilrijk staat zo'n monument. Ook al kijken we er al lang niet meer naar op, het loont de moeite om even stil te staan bij de toren van de Sint-Bavokerk, de eeuwenoude dorpsmastodont. Ooit was hier 'the sky the limit' en beslisste het 'torenuur' over de tijd in het dorp. Bij gebrek aan een gemeentehuis stak men er tijdens de kermisperiode de officiële vlag op, een gebruik dat nog altijd standhoudt in onze buurgemeenten, maar bij ons helaas al decennia in onbruik is geraakt. Ter gelegenheid van de 109de jaarmarkt in augustus 2000, wapperde uitzonderlijk de vlag nog eens uit de Sint-Bavotoren. Tot op vandaag is de mooie omgeving van de Sint-Bavokerk en gelijknamige straat de meest geschilderde en gefotografeerde plek in Wilrijk.

Platgebrand, geplunderd, heropgebouwd

De Sint-Bavokerk staat 'op den berg', langs de Sint-Bavostraat (voorheen Kerkstraat en Bergstraat). Van die 'berg' valt vandaag amper nog iets te merken, maar onze voorouders voelden dat minieme hoogteverschil van 4 à 5 meter tussen Bist en kerk maar al te goed bij het hanteren van hun afgeladen stootwagens.

Volgens historici heeft onze moederkerk een moeilijk te achterhalen oorsprong. Het feit dat ze op 500 meter buiten de dorpskern - de Bist - is gesitueerd, bracht geschiedschrijvers tot de hypothese dat ze vermoedelijk als 'villakerkje' van het aangrenzende Steytelinck was opgetrokken. Patronaats- en tiendrechten waren in het bezit van de Gentse Sint-Baafsabdij (akte van 1003).

Ontstond op deze plek in de loop van de 11de en 12de eeuw een romaans kerkje in steen, ter vervanging van een vroegere houten kerk? Kerkrekeningen en andere archivalia uit de 15de eeuw getuigen dat er meermaals hersteld en gewijzigd werd aan het gebouw. In die periode was het al een bakstenen gebouw, vermoedelijk een kruisbeukkerk, voorzien van een massieve gotische klokkentoren die bekroond werd met een achtkantige ingesnoerde houten torenspits.

Als gevolg van oorlog en wraakzucht werd het dorp Wilrijk in 1589 compleet platgebrand en geplunderd door rebellen van Bergen op Zoom. Ook de Sint-Bavokerk werd niet gespaard en brandde volledig af, inclusief de toren. Na een langdurige en moeizame heropbouw volgde in 1614 de bekroning met een houten spil op de toren. De daaropvolgende eeuwen kreeg de kerk nog heel wat tegenslagen te verduren. Het werd een geschiedenis van vernielingen en aanpassingen om daarna, telkens opnieuw als een feniks uit haar as te verrijzen.

Een nieuwe kerk

Door de bevolkingsaangroei in de eerste helft van de 17de eeuw (1841-1842) werd het kerkgebouw te klein en ging het, met uitzondering van de toren, nagenoeg volledig tegen de vlakte. De heropbouw en vergroting gebeurde naar een ontwerp van Ferdinand Berckmans en gaf de kerk haar huidige uitzicht. De oorspronkelijke kruisbeukkerk maakte plaats voor een ruimer rechthoekig gebouw in rode baksteen. Door geldgebrek volgde het koor pas in 1849. Opmerkelijk detail: binnen in de kerk valt de grotere onderlinge afstand op bij de voorste pilaren, dit t.o.v. de andere pilaren. Een restant van de

oorspronkelijke kruisbeuk of transept van de verdwenen kerk.

Vakliteratuur beschrijft de kerktoren van Sint-Bavo als *'een vierkante, met zandstenen bekleedde gotische westtoren van zes geledingen onder ingesnoerde leien naaldspits, op elkaar gestelde versneden steunberen en polygonaal traptorentje aan de zuidzijde.'* Mogelijk klimt de toren op tot begin 16de eeuw, maar kreeg hij zijn huidig uitzicht in 1729. Sindsdien gebeurden er enkel nog onderhouds- en instandhoudingswerken, maar bleef de structuur en het uitzicht van de toren quasi onveranderd bij de vergroting van de kerk in 1842.

De laatste ingrijpende werken aan de toren dateren van augustus 2000, waarbij o.m. de steunberen en de gemetselde bovenbouw grondig onder handen werden genomen. De schaliën aan de houten torenspits, alsook de bekroning kregen een zachte onderhoudsbeurt.

Vlag in de toren

"Als 't vaantje wappert, beiaardier, en kermis is geboren, dan wacht daarboven uw trouw klavier, dan spoedt gij u, koene beiaardier, en klautert naar de toren". Zo luidde een volkslied dat begin vorige eeuw algemeen bekend was. Het brengt een oud volksgebruik in herinnering dat bij de aankondiging van de dorpskermis de nationale vlag op de kerktoren werd uitgehangen (zie WilricaNieuws 2019, nr.2). Naar aanleiding van de 'Geitestoet 2020' in 2022 vroeg Wilrica zich af hoe het gesteld zou zijn met die feestvlag in de toren. Het was al geleden van 2000 (einde van het millennium), dat ze nog eens gewapperd had. Overlevering gaf aan dat de vlaggenmast met opgerolde vlag normaal nog op zijn plaats moest zitten boven in de houten naaldspits. Zekerheid daaromtrent was er niet.

In 2000 was het ook niet zo vanzelfsprekend geweest om (opnieuw) een vlag in de toren te monteren. Er kwam heel wat voorbereidend werk bij kijken, van een nieuw houten luik in de schaliebedekking van de naaldspits tot aangepaste ladders die de levensgevaarlijke vermolmde houten exemplaren moesten vervangen, alsook een aangepaste vlaggenpaal met extra lange vlag. Waterindringing en duiven werden beschouwd als grootste vijanden. Gelukkig toeval: de toren stond in de stellingen als gevolg van restauratiewerken, en was bijgevolg makkelijk toegankelijk langs de buitenzijde.

Met dat beeld voor ogen trokken bestuurslid Paul Gysen en ondergetekende 22 jaar na data de stoute schoenen aan, op zoek naar 'de vlag in de toren'. De vlag nog eens laten wapperen op de torenspits ter gelegenheid van de 8e Geitestoet in 2022 en jaarlijks te herhalen, was de doelstelling om het aloude gebruik nieuw leven in te blazen.

De weg naar de hemel smaakt naar stof

Een zwoele dinsdagnamiddag in augustus, de thermometer geeft 32°C aan. Gekleed in witkleurige stofvrije asbestoveralls trekken we 'in rechte lijn' naar boven. Deze keer niet via een comfortabele stelling aan de buitenzijde maar een beklimming langs een smalle, stenen draaitrap aan de binnenzijde van de toren, tot in een open ruimte geplaveid met rode plavuizen, onder een grijze stoflaag.

We staan onderaan de massieve eikenhouten klokkenstoel, de plaats waar ooit het mechanisch aandrijfmechanisme stond voor het torenuurwerk met oorspronkelijk slechts één wijzerplaat aan de voorzijde (kant pastorie). In deze ruimte verschaft een houten luik

eveneens toegang tot de enorme ruimte boven het kerkschip. De vroegere buitenmuur van de toren (nu onder het dak van de kerk) vertoont hier nog duidelijk de sporen van de oorspronkelijke kruisbeukkerk.

Iets hoger staan we oog in oog met drie bronzen luidklokken. De grootste en oudste klok is de oude tiendklok uit 1742. Ze hangt nog aan het oorspronkelijke houten juk in de klokkenstoel en heeft blijkbaar geen beschermheilige (centen oprapen, dat is mensenwerk). De twee kleinste dateren van na 1945. De originele exemplaren, de O.L. Vrouwklok (1837) en Sint-Bavoklok (1858) werden tijdens de Tweede Wereldoorlog door de nazi's uit de toren geroofd en omgesmolten tot wapentuig. Het trio biedt een machtig zicht, maar niet voor lang. De tijd tikt langzaam naar een klokvaste oorverdovende confrontatie, ieder halfuur. We vragen ons af of duiven hier resistent voor zijn? Na deze confrontatie dienen we ons beeld van 2000 grondig bij te sturen. Het wordt geen makkelijke torenbeklimming.

Eens de massieve klokkenstoel via een metalen ladder overwonnen, komt er een heuse evenwichtsoefening aan te pas om via een zware eiken balk een lange houten ladder te bereiken die stijlrecht op deze balk staat gemonteerd. De rechte lijn naar God ligt niet geplaveid... Aan de basis van de houten ladder is geen opstapje te bespeuren, geen leuning of plank. Compleet niets om op te steunen of je aan vast te klampen. Enkel de laddersporten waar je je krampachtig aan optrekt, met onder je voeten de zware eiken balk. Verder enkel een gapende diepte met in het halfduister zicht op de bronzen klokken. Enige houvast met de zwoele, zonnige buitenwereld zijn de galmgaten met zicht op de bezoekers van het terras van kasteel Steytelinck. Veel tijd om te mijmeren is er niet, bij het besef dat de tijd langzaam verder tikt naar een volgend klokkenconcert.

Hoog boven ons priemt de ladder door een donkere smalle opening, de basis van de houten naaldspits. Met verwondering of beter, bewondering, zien we hoe de hele torenromp bij elkaar wordt gehouden door zwaar metalen smeedwerk, een combinatie van stangen en spieën die op hun beurt verbonden zijn met

muurankers in de buitengevel. Zonder dit metalen harnas zou de toren onder druk van de zware houten torenspits bezwijken en uit elkaar vallen. Oerdegelijk en functioneel.

Op de ladder moet halfweg nog een bijkomende hindernis worden genomen, met name de aandrijfas van de wijzers aan de achterste wijzerplaat, om dan hogerop de smalle opening onderaan de houten torenspits te bereiken. De smaak van stof overheerst. Datzelfde stof maakt het zo goed als onmogelijk de staat van de vloerplanken te visualiseren. Gelukkig zijn die nog in uitstekende staat.

In de torenspits is het stikdonker, al slaagt het zonlicht er hier en daar wel in zich een weg te banen tussen de smalle spleten van het houtwerk. Wat opvalt is de goede staat van het houtwerk, een mix van eikenhout (basisconstructie) en grenen onder de dakleien. We staan oog in oog met een verbazingwekkend houtskelet, opgebouwd in kruisverband en bij elkaar gehouden met

‘pen-en-gatverbinding’. Geen nagel te bespeuren! Op verschillende balken zien we de handtekeningen ingebrand van de dakwerkers door de eeuwen heen. De jongste vermelding is van “J. Hellemans 1919”. Een houten luik boven ieder van de vier wijzerplaten maakt wijzers en wijzerplaat vlot en veilig bereikbaar.

Zoals eerder aangehaald zijn de oorspronkelijke houten ladders vervangen door aluminium exemplaren, wat meteen al wat meer zekerheid geeft. Gewapend met enkel het lampje van de gsm gaat het hogerop, richting hemel. De temperatuur is intussen nauwelijks te harden, de combinatie van een hittegolf en een steeds nauwer wordende balkenstructuur onder zwartkleurige leisteenbedaking. De eer voor een verdere beklimming laat ik aan Paul over. Gezien het feit dat het daarboven niet bepaald een balzaal is, verloopt de verdere communicatie via de telefoon.

Halfweg de spits passeren we een groot luik dat dakwerkers in staat moet stellen hun weg hogerop te vervolgen langs de buitenkant tot aan het torenkruis, via de nog steeds aanwezige borghaken. Vanaf dit punt oogt het verschrikkelijk hoog, enkel voorbehouden aan lenige mensen zonder hoogtevrees én met acrobatische ingesteldheid. De bloedhete beklimming eindigt onder het smeedijzeren torenkruis. Binnensijpelend daglicht in de punt geeft aan dat de regen op termijn wel eens spelbederver zou kunnen zijn…!

Langs het hele traject valt geen spoor te bekennen van een feestvlag of vlaggenmast, tenslotte het doel van ons torenbezoek. Het luik waarlangs de vlag naar buiten dient gebracht zit netjes op slot en is “verzegeld” met spinnenrag. Een tegenslag, maar tegelijkertijd ook de vaststelling dat hier andere ingrepen nodig zullen zijn willen we de vlag nog ooit terug uit de kerktoren zien wapperen.

Al bij al is het torenbezoek geen teleurstelling. Wat zouden we graag onze ervaring willen delen met meerdere mensen. Hopelijk behoort een bezoek aan de toren, tot aan de mooie kerkklokken, ooit tot de mogelijkheden. Alleszins voer voor verder onderzoek naar oplossingen.

Bol, kruis, haan

Terug beneden, met beide voeten op de grond, kijken we nog eens naar boven. Helemaal op het topje van de spits spotten we drie symbolen bovenop elkaar: een bol, het kruis en de haan. Niet alleen onze Sint-Bavokerk maar vele andere kerken in ons land dragen deze symbolen. Ze getuigen van een eeuwenlang heidens gebruik. In de oudheid was het immers gebruikelijk om op torens, kerstbomen en meibomen te plaatsen als afweermiddel om boze geesten weg te houden. Na de kerstening, de periode waarbij heidense

volken zich massaal bekeerden tot het christendom, werd een aantal van die heidense symbolen geïntegreerd in onze christelijke cultuur.

De volgorde bol-kruis-haan is niet toevallig. De bol staat symbool voor de appel, de zondeval van Adam en Eva in het Aards Paradijs. Het kruis staat voor de verzoening van God via Jezus en de haan voor het nieuwe begin. Samen vormen ze de kern van het christelijk gedachtengoed. Maar dit is slechts een deel van de uitleg. Misschien staat die haan wel op de kerktoren omdat er anders geen kip meer naar de kerk komt…

Het torenbezoek gaf ons een enorm gevoel van respect en bewondering voor de vaklui die dit huzarenstukje begin 1700 klaarspeelden, met heel wat primitievere middelen dan vandaag voorhanden. Hopelijk draagt deze mijmering er toe bij dat we opnieuw opkijken naar Wilrijks hoogste monument. Tekst: Hugo Cassauwers. Foto's: Paul Gysen

Bronnen
Wikipedia
Handschrift over de Parochie Wilryck, E.H. Finoulst, 1901 – Tijdschrift Wilrica, 2002/1
Geschiedenis van Wilrijk, Prims, 1952
Geschiedenis van Wilrijk, R. Van Passen, 1982
Persoonlijk archief Jef De Mey

Van de redactie

Kring voor Heemkunde Wilrica vzw Ond.nr 0421 903 919
Redactieadres: info@wilrica.be

Vindt u dat onze lokale geschiedenis moet blijven leven, dan kan u Wilrica steunen.
Steunend lid wordt u bij een storting vanaf 15 euro. Erelid bent u vanaf 30 euro of meer. Uw bijdrage kan worden gestort op BE02 7380 0818 8640 – Kring voor Heemkunde Wilrica. Dank bij voorbaat.

De Kring voor Heemkunde Wilrica is geen ledenorganisatie en telt alleen ereleden, steunende leden en sympathisanten die in navolging van de richtlijnen van het Europese Verdrag GDPR in zake het gebruik van persoonsgegevens, de toelating hebben gegeven om hen deze WilricaNieuws toe te zenden. Uw persoonsgegevens worden niet doorgegeven aan derden.

Wie deze digitale periodiek niet meer wenst te ontvangen, kan zich uitschrijven via info@wilrica.be

v.u.: Hugo Cassauwers, p.a. Wilrica, Districtshuis – Bist 1, 2610 Wilrijk
eindredactie : Gilbert Van Nuffel, gilbert.van.nuffel@wilrica.be
vormgeving: Ken Van Nuffel